

13.

Páris, 1859. március 11.

## SZARVADY-KOSSUTHNAK A PÁRISI HELYZETRŐL.

Sk. levél. O. L., N. M. Kossuth-ir.

Tisztelt Uram!

Ne vegye rossz néven, hogy f. h. 5.-ei levelére csak ma válaszolhatok. Nem volt mit írnom. Nigrát még nem láttam, mert barátom tanácsára nem akartam szállani vele mi előtt a' kérdéses declaratiót megkapta tőle, ezt magam tettem fel és barátom leírta, de még nem adhatta át neki, mert nem találta még egyedül — megígérte, hogy holnap minden esetre kézhez fogja szolgáltatni és megírni vele azt mit tőle kívánok. Ha hozzá megyek, csak azért teszem, hogy utolsó levele szerint szóljak neki erőlyesen személyes meggyőződésemet kinyilatkoztatván, de nem mint ha erre felhatalmazva volnék. A herczeg tudára is fogom adni, de úgy hiszem neki ezen értelemben szállani még jókor volna. — Hogy tisztelt Uram felfogását tökéletesen osztom, azt előbbeni levelemből láthatta.

A situatio a herczeg visszalépése által nem változott.<sup>46</sup> De háborúsabb lett, mert Ausztria eddig nem engedett. Lord Cowley mint most positive tudom nem egyenës officiel propositiokkal ment Bécsbe, az angol kormány ellenkezőleg azt várta mi szerint a bécsi cabinet maga fogja megmondani, hogy mit akar tenni a situatio felvilágosítására. Ugy látszik az ausztriai kormány a fait la sourde oreille. Lord Cowley Londonba megyen az ottani kormánynak referálni. Ez most mint *arbitre* fog fellépni és *direct propositiokat* küldeni Bécsbe. Ha elfogatnak (sic!) Ausztria mellé álland, ha nem Franciaország mellé. De hogy mit fog proponálni és az olyan lesz-e, hogy Franciaország elfogadhatja, azt nem tudták megmondani. Turinba azt izente a császár, hogy ő nem változott és Cavour manifestumot fog közrebocsátani. A király azt mondá Cavournak, hogy őt semmi esetre el nem hagyandja, hanem a trónját hagyandja el, ha meg nem teheti azt, mit a nemzet tőle vár. Napoleon herczeg Ulloa (velencei) tábornokot fogadván azt mondá neki: „Vous partez pour Turin, dites-le là bas et je voudrais que vous pussiez le dire à chaque Italien en particulier, que mon cousin et moi nous n'avons pas changés et nous ne changerons pas à l'égard de l'Italie, mais l'Empereur est trahi par ses ministres.” Barátom azt mondja, hogy a herczeg most csak akkor fog újra a ministeriumba lépni, mikor a háború bizonyos lesz. Midőn az utolsó Moniteur féle cikkely megjelent 's a herczeg demisszióját beadván a császár ezt visszautasította és késznek állította magát: új notát beiktatni a Moniteur-ba, a herczeg azt válaszolta, hogy a ministereit küldje el, ha akarja

<sup>46</sup> Walewsky külügyminiszter, a háború ellensége, 1859 márc. 5-én a hivatalos Moniteur-ben békés cikket íratott, mire Napóleon Jeromos herceg gyarmatügyi miniszteri tárcájáról lemondott.

hogy ő maradjon. A császár egy hónapot kért ki magának. Arra a herceg azt válaszolta, hogy majd ő is egy hónap múlva visszatérend a kormányba. Ez mind történeti, mit beszélek. A háború valószínűbb, mert Ausztria makacsodik. De meglehet hogy újra változik a situatio és bizony minél tovább megyünk annál inkább tapasztaljuk azt, hogy nem lehetünk elég elővigyázattal. A császár nem olly szilárd akaratú mint volt, mint eddig, különben nem bocsátotta volna közre a mult szombati cikkelyét, mi csak ártott neki, mert senki sem hitt neki és mert mindenkit sértett vele. Fould<sup>47</sup> és Walewski kicsikarták tőle. Százszor igazsága van, ily emberrel kezesség nélkül nem szabad bocsátkoznunk semmibe.

Irányi azt mondván, hogy Teleki szívesen fog látni, én ma látogattam meg. Ő nagyon okosan és hazafiúlag nyilatkozott és nem úgy mint valaki aki nagyon emprisosott, nem kecsgetteti magát túlságos reményekkel. Persze mi csak általánosan beszélgettünk.

A Duna hercegségekbe küldendő sard general consul itt van, Stabionenak<sup>48</sup> híjják. Az után mit utolsó levelében irt nem fogom felkeresni, de ha történetesen találkozom vele az nem árt semmi esetre, hogy tudják mind Roumániában mind Serbiában hogy sympathiakkal vagyunk irántok.

Barátom azt mondja, hogy a herceg támogatja Kl.-t Cavournál, de hogy ez tudja, mihez tartsa magát. Ugy van-e ez? Nem tudhatom. Kl. mint nyilatkozott tisztelt Urammal tartott conferentiairól azt én nem tudhatom. Én még mindég azt hiszem, hogy ha majd komolyabb fordulatot vesznek a dolgok, a diplomaticai negociatiók is más fordulatot fognak venni. Addig nem akarok előtérbe lépni annál kevésbbé hogy barátom is úgy vélekedik mint én.

Nagy sajnálatomra hallom, hogy nem a legjobb egészségben van Uram és hogy házánál is betegség van. Bár Londonban lehetnék, azt hiszem néha segítségére lehetnék, ámbár én is annyira el vagyok foglalva, hogy néha csak úgy beleesem az ágyba.

Utolsó levele másolatát ide mellékelem — meg tartom az eredetit, mert becses előttem minden amit ír — de ha valamelyik oknál fogva épp az eredetit kívánja kézben tartani, úgy küldje vissza a másolatot legközelebbi levelében, én pedig megküldöm az eredeti levelét.

Újra ismétlem, hogy mihelyt bizonyost és fontost megtudok, azonnal irok — ha nem irok, nincs közleni valóm.

Mély tisztelettel és őszinte szeretettel

SZARVADY

<sup>47</sup> Achille Fould (1800—1867) államminiszter.

<sup>48</sup> Strambio.